8

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

IGNORATA VTERI STRVCTVRA

MVLTORVM IN MEDICINA ERRORVM FONTE

QVAM

PROPITIO NVMINE DIVINO

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO

FACVLTATIS MEDICÆ SENIORE ET h. t. DECANO

PRO LICENTIA

SVMMOS IN MEDICINA HONORES OBTINENDI

Ad d. Junii A. R. S. MDCCXXVI.

SOLENNI DOCTORVM EXAMINI SISTET

JOHANN PHILIPP SCHVVARZMANN,

ROT. AD TVB. FR.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Typis, IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typog.

VIRO
MAGNIFICO PRAENOBILISSIMO
ATQVE CONSVLTISSIMO
DOMINO
DN. JEREM. CHRIS
NVSCH,
S.R.I. LIB. REIPVBL. ROTENBVRG. AD TVBAR,
CONSVLI, ATQVE DYNASTÆ GRAVISSIM
PATRONO,
AD VRNAM VSQVE DEVENERANDO
DISSERTATIONEM HANCCE
D. D. D.

OBSERVANTISSIMVS
I. P. S.

DE IGNORATA VTERI STRVCTVRA MVLTORVM IN MEDICINA ERRORVM FONTE.

PROOEMIVM.

Uemadmodum universa Medicina duobus maxime fulcris, experientia ſcilicet & ratione, nititur: ita certe inter ea, quæ Medicum inſtruunt, ut non ſolum graves ſimulque capitales in medendo errores evitare, ſed etiam accommoda remedia invenire & opponere queat, potiſſima pariter ſunt longus uſus, cum ſolido firmisque rationibus ſubnixo iudicio. Attenta enim experientia varios exhibet caſus, & completas, licet mirum ratione circumſtantiarum differentes morborum hiſtorias, unacum mutationibus quæ in corpore humano ſubinde contingunt; ratio

& perſpicax medentis iudicium, omnium quæ eveniunt phænomenorum cauſſas curate inquirit & inveſtigat, iisdemque inventis, idonea ad expugnandum malum præſidia, quarum vires itidem uſu & ratione exploratæ, ſuggerit modumque exhibendi docet. Experientia igitur, ſive potius facti ut aiunt ſpecies, ordine quidem prior eſt; iſtud tamen ſtudium, quod facta ad rationes revocat, & theoreticum dictum, modum explicandi & applicandi tradit, principem merito in arte recte adminiſtranda ſibi vindicat locum. Quamvis autem hæc medice ratiocinandi ſcientia, ſive theoria, nonniſi una vera & recta eſſe poſſit: nihilominus tamen eadem a prima fere artis ſalutaris origine, admodum diverſa multumque diſſidens ab antiquioribus pariter ac recentioribus Medicis propoſita fuit, quovis interim ſuum ratiocinium ceu verum & fundamentis ſubnixum venditante & proviribus ſpecioſe adſtruente. At ſi recte calculum ponimus & verum fateri licet, opinionum magis, quam veritatum cenſum, plurimæ Medicorum theoriæ ſubeunt. Scilicet perverſa plerorumque & abſona philoſophandi circa corpus humanum & res quæ eius conſtitutionem immutant erat methodus, dum quisque pro arbitrio & cognitionis ſuæ modulo, vel etiam ad normam præceptorum, quibus a doctoribus ſuis imbutus, theoriam excogitabat, ſterilem plane & ad explicandas morborum quoad omnia phænomena hiſtorias, quæ quaſi theoriæ lapidem Lydium præbent, ineptam, quippe non ex genuinis naturæ principiis eductam, ſed potius ex remotis nimis, occultis, abſtruſioribus,

bus, plus metaphyſicis, quam phyſicis ſpeculationibus, contortam, ſeu mavis, ſterilibus nominibus conſarcinatam atque refertam. Poſteaquam vero, quod Summi Numinis beneficium, per curationem corporis noſtri, quoad partium ſtructuram, ſitum & connexionem, anatomen, & exquiſitum philoſophiæ experimentalis & Chymiæ ope inſtitutum ſcrutinium, tam ſolidorum, quam fluidorum in machina animali qualitates, diſpoſitio ad motum & vires motrices e tenebris in lucem protractæ, reiectis gerris & figmentis omnibus, longe clariori iam luce ſcientia & ars medendi reſplendeſcit, & perſpicuis, ſimplicibus ac facilioribus principiis ſuffulta, ulterius adminiſtris iisdem ſtudiis, vere rationalis & demonſtrativa demum reddi poterit ac perfici. Et licet non inficias eamus, plures occurrere etiam in corpore humano effectus, quorum cauſſas a rebus corporeis & earum viribus ac natura deducere ac derivare admodum difficile eſt, uti patet ex admirandis ſubinde conſpicuis phantaſiæ viribus & ſequelis: in Medici tamen diſquiſitionem hæc minime cadunt, cuius officium in eo tantum verſatur, ut ad vitam & ſanitatem tuendam, eandemque collapſam reparandam, mediis ex natura rerum corporearum petitis & quæ motu agunt, perite uti ſciat; adeoque ſufficit ſane, ſi cauſſas, quibus vel conſervatur, vel deſtruitur cum ſanitate vita, exacte cognitas habet, cur nempe potentiam hanc vel illam exſerant, noceant, vel proſint, morbi vim augeant, vel minuant, ad quam cognitionem obtinendam, utique anatomica & phyſica ſcientia

 opus

opus eſt exquiſitiſſima. Deinde ponamus tantisper, quempiam ita ſpeculationibus delectari, ut modum quo eiusmodi effectus, animi commotiones ſubſequentes, eveniunt, perquirere velit, quin etiam eundem perſpicere poſſit; irritus tamen eſt labor nulliusque plane in Medicina utilitatis, quum damnum, quod ex mentis turbis in corpus redundat, non meditationibus aut moralibus quibusvis ſubſidiis, ſed corporeis efficacis virtutis intimiusque perſpectis præſidiis a Medico reſarciri poſſit ac debeat. Quare ſicuti innumeros ferme in medica arte ab omni inde ævo, tam quoad ipſum eius exercitium, quam rationalem factorum explicationem, commiſſos eſſe errores in propatulo eſt; ita utique omnes hos lapſus, ſi exceperis minus perfectas atque completas morborum hiſtorias, ex ignorata ſtructura partium corporis noſtri, & minus perſpecta quoque ſcientia motuum, profluxiſſe, pariter nemo facile qui rem penitius rimatur, negare poterit. Vt vero idem hoc paullo teſtatius pateſcat, placet in præſenti inaugurali diſſertatione uterum exempli loco meditationi ſubiicere, & eos in re medica errores planius exponere, qui ex ignorata vera huius officinæ eiusque partium fabrica pullularunt, ſimulque perſpicue monſtrare, qua ratione iidem ex penitiori uterinæ compagis per anatomen facto ſcrutinio emendari & cum eximio ægrotantium commodo poſſint corrigi. Adſit precamur DEVS huic conatui, ut artis ſalutaris incrementum inde augeatur & afflictorum ſalus promoveatur!

§. I.

§. I.

IN perquisitiore igitur structuræ uteri indagine, primo utique loco commemoranda est notabilis immo mirabilis illa fibrarum musculosarum, nec non vasorum e quibus uterina compages contexta, vis, seu potentia elastica, in eo potissimum consistens, quod eius fibræ & vasa incredibilem in modum distendi & explicari, iterumque contrahi & sponte ad pristinum statum redire possint. Patet id quam maxime in utero gerentibus, dum a fœtu, nonnunquam gemino, cum magna secundinarum & liquidorum mole in uteri cavo concluso, mirum in modum officina hæc attollitur & ampliatur, exclusis autem sub partu contentis, subsidet rursus ac ita coarctatur, ut vix centesima ratione molis & magnitudinis pars remaneat. Et quamvis plures adhuc in animantium corporibus sunt solidæ partes, quæ nonnunquam a vi interius urgente mirifice distenduntur, & cessante eadem, iterum sese contrahendo, pristinum spatium & naturalem molem recipiunt, quemadmodum subinde observare licet in cute & scroto hydropico tumore distentis item in ventriculo & intestinis flatibus turgidis; longe tamen maior magisque conspicua tam dilatandi, quam corrugandi & contrahendi in utero humano est potentia. Accedit vero omnemque fere captum exsuperat & illud, quod licet uterus, qui extra graviditatis statum, figura & magnitudine vix pyrum æquat, in tam eximiam molem excrescat, hac tamen ampliatione non tenuior

nuior reddatur, aut craſſities tunicarum in incredibili iſta expanſione minuatur, ſed potius eadem maneat.

§. II.

Deinceps nulla in univerſo corpore pars tam numeroſa vaſorum copia inſtructa, quam uterus. Ex his enim primæ ſunt arteriæ & venæ ſpermaticæ, quæ ovaria contingunt, ac in fundum uteri copioſiſſimis ramificationibus feruntur, ibique terminantur, quod vel clare ex eo patet, quia flatu in ſpermatica hæc vaſa immiſſo, ipſe uteri fundus elevatur. Poſt ſpermaticas conſpicui admodum ſunt rami arteriæ & venæ hypogaſtricæ, qui ad partem mediam & inferiorem uteri, nec non vaginam excurrunt, ad quam etiam, maxime ubi recto connectitur, rami venarum hæmorrhoidalium externarum pertingunt, quæ cum ramis hæmorrhoidalium internarum per anaſtomoſin iunguntur. Et quod maxime notandum, hæc largiſſime per uteri corpus diſſeminata ſanguifera vaſa, non ſolum mirum tortuoſo ac ſerpentino quaſi flexu iter legunt & quaquaverſum diſcurrunt, ſed etiam in virginibus, ſterilibus & fœtum non geſtantibus exilia minorisque amplitudinis, conceptu facto, in gravidis ita diducuntur & tam in longitudinem, quam maxime latitudinem explicantur, ut minimi etiam vaſorum ramuli talem nanciſcantur capacitatem, quæ majorem ſtilum admittat.

§. III.

Præter vaſorum confertam in utero congeriem

&

& flexuoſum implexumque eorundem progreſſum, notatu etiam admodum dignus eſt concurſus, tam ſingularis, ut nullibi tanta tamque frequens canaliculorum e diverſis locis huc tendentium, tam arterioſorum, quam venoſorum, anaſtomoſis, qua invicem committuntur, reperiatur. Nam inflatis ſpermaticis, attolluntur quoque hypogaſtricæ, & vice verſa: pariter hæmorrhoidales externæ flatu diſtentæ, diducunt quoque internas, ac viciſſim hæ illas; quin ſpermaticæ dextri & ſiniſtri lateris conſpectius mutuum oſtendunt nexum. Id vero peculiare ſibi ſervat exquiſita illa vaſorum uteri connexio, quod in plurimas cavernulas ſive cellulas mutuo communicantes diverſæ magnitudinis canalium alvei deſinant & cellulas ovalis figuræ efforment, quæ ſubſtantiam ipſius uteri ſpongioſam & fungoſam reddunt, ac in gravidis mire ampliantur; quo fit, ut uterus, præſertim prægnans, transverſim ſectus, ampla & innumera ferme foramina exhibeat. Hac ſinuoſa & cavernoſa vaſorum commiſſura efficitur, non ſolum ut ipſe uterus in prægnantibus a ſanguine contento mirifice dilatetur eiusque compages tenſa antea & ſtricta, laxior ac mollior reddatur, ſed etiam ut orificia extremitatum vaſculoſarum, quæ in cavo oblique ſub membrana uteri hiant, & per quæ aër canali cuidam inſufflatus in ipſam cavitatem haud difficulter transmittitur, magis diducantur, ſicque perforata vaſculoſæ chorii membranæ filamenta, nutrimentum ex iis haurire & ad fœtum traducere poſſint.

§. IV.

Neque etiam in anatomica hac fabricæ uteri, ac potissimum vasorum eius consideratione omittendum, quod non modo hypogastricæ venæ, quæ sanguinem revehunt, dimidio maiorem capacitatem obtineant, quam arteriæ hypogostricæ, verum etiam quod venæ sic dictæ spermaticæ, non recto, sed anfractuoso admodum & in orbem quasi recurvo ductu porrigantur, ita prorsus, ut si easdem extricare earumque longitudinem supputare luberet, aliquot ulnas æquarent, & arteriarum spermaticarum prolixitatem vel ter superarent. Quæ quidem omnia luculentum præbent indicium, tarde utique ac segniter per venas has succedere sanguinis cursum, præsertim quum eædem valvulis destituantur, quarum ministerio in aliis corporis partibus impeditior sanguinis regressus ad cor eximie promovetur & adiuvatur. Denique de uteri fabrica id quoque singulare & notatu dignum, quod omni penitus careat pinguedine, qua aliæ partes internæ largiter obducuntur, eam procul dubio ob caussam, ne membrana adiposis vasculis instructa, liberiori laterum & expansioni & contractioni obstet.

§. V.

Ex peculiari igitur hac vasorum ac funiculorum musculosorum, e quibus uteri corpus coagmentatum est, textura, & mira potentia elastica, qua vasa adeo a sanguine contento, vel ipse etiam uterus a fœtu, ampliantur, & propria virtute, sublata disten-

ſtenſionis cauſſa, iterum ad priorem ſtatum & magnitudinem redeunt, nec non ex difficili ſanguinis per venas uterinas progreſſu, plura utique alias difficilioris ſolutionis & indaginis phœnomena, circa ſtatum, vel naturalem, vel præternaturalem, fœminis ſolennem, occurrentia, clarius explicari, immo compluribus in pathologicis æque ac therapevticis erroribus, huius ſcientiæ ope detectis, certior & expeditior malis ex uteri vitio pullulantibus medendi via inveniri poteſt atque oſtendi.

§. VI.

Et ut a maxime ſolenni initium capiamus, inter omnes conſtat: quod ſingulis menſibus in fœminis a pubertatis ad conſiſtentis usque ætatis periodum, excretio ſinceri ſanguinis, ex apertis uterinis vaſculis, ſive per uterum, ſive vaginam, diſperſis, eaque ſaluberrima, ſecundum ordinarium naturæ curſum ſuccedat; hac autem vel penitus ſubſiſtente, vel parcius aut male ad calculum contingente, difficiles valde & graves ſuboriri morbos, ut Medici in omnibus quibus muliebris ſexus affligitur morboſis inſultibus, critici huius fluxus, merito rationem habere debeant curatiſſimam. Iam vero in evolvendis menſtruæ huius evacuationis cauſſis, inſignis inter Medicos viget diſſenſus, dum alii ſpecificum quoddam fermentum, alii determinatum quendam, neſcio quem, principii intelligentis ſenſum & quod moleſtum eſt expellendi conatum, alii denique proximum efficacem aſtrorum ac potiſſimum lunæ influxum, pro cauſſa venditare non erubeſcunt. Plu-

res etiam ſunt, qui ſanguinis abundantiam hunc fluxum ſuſcitare contendunt: quod viciſſim alii pernegant, eo quod per venæ ſectionem, quæ plethoræ generationem impedit, minime excretio hæc penitus poſſit arceri ac cohiberi.

§. VI.

Quicunque autem mechanicam uteri, quoad vaſa & fibras ſtructuram curatius paullo conſiderat, is facili negotio, periodici huius fluxus veras cauſſas, immo effectus a Sapientiſſimi Opificis providentia dependentes, perſpiciet. Nam quia uterus ob ingentem vaſorum, quibus obſitus eſt, copiam, eorumque ſinuoſum ac tortuoſum ductum, nec non ob facilem & ſtupendam fere, quæ in eius compagem incidit diſtenſionem, commodum ſanguinis mole exundantis præbet diverticulum, hinc ſi liquor ille vitalis in fœminis, quæ nunquam non plethoræ ingenerandæ quam maxime aptæ, lapſu temporis ſenſim in canalium uterinorum alveis accumulatur, & per venas difficilius debito gradu ac iuſta proportione regreditur, fit, ut vaſculoſæ ſinuoſitates eodem repleantur ac infarciantur, donec eorum extremitates, quæ oblique hiant in uterum nimium diſtentæ, apertæ tandem ſincerum cruorem in cavum vel vaginam uteri effundant. Expulſa vero ſanguinis ſuperflui ſufficienti copia, oſcula iterum collabuntur, vaſa coarctantur, & diminuta plethora, reliqui ſanguinis circuitus liberior non modo per uterum, ſed per univerſum etiam corpus redditur, ſicque ob exquiſitam omnium in machina animali ra-

tione

tione circuli ſanguinis ſympathiam, ſalutaris ad integritatis tutelam ſubſequitur effectus.

§. IIX.

Quum itaque ſanguinis redundantia, præcipua ſit menſtruæ, quam fœminæ experiuntur, evacuationis, quæ in ſalutem corporis cedit, cauſſa; luculenter profecto patet: quod non leviter in artis exercitio ii medentium hallucinentur, qui, ubi ob morbos prægreſſos, aut nimias in aliis locis factas hæmorrhagicas evacuationes, purpureus latex exhauſtus eſt, eamque ob cauſſam menſes ſubſtiterunt, vel parcius exſolvuntur, fortioribus pellentibus & emmenagogis fluxum ſanguinis proritare nituntur; quum potius laborandum eſſet, ut ſuperata valetudine, appetentia & digeſtio reſtitueretur, & alimentis evpeptis ac evchymis, quæ bonum & temperatum chylum ingignunt, depreſſa erigeretur ſanguificatio, ſponte utique hac reparata utero ad officium redeunte.

§. IX.

Quum vero porro uteri fabrica ratione texturæ, ratione virtutis expanſivæ & contractilis, ratione quoque exilitatis & amplitudinis vaſorum, non in omnibus una ſit eademque, ſed quoad ætatem, hæreditariam & nativam partium ſolidarum conſtructionem, vitæ quoque genus & victus multum varient: Medici omnino eſt, in diiudicandis & curandis ex uteri vitio morbis, ipſius diſpoſitionem & naturam probe ſcrutari & cognita eadem, poſtea

accommoda præsidia opponere. Nihil certe in praxi medica solennius est, quam si tributum lunare a virginibus, vel tenerioribus fœminis male ad calculum solvitur, sanguinis missionem suadere, eaque admissa, medicamenta menses pellentia, & quidem quæ vehementiorem turgescentiam & commotionem in sanguine suscitant, præscribere; a quorum tamen usu in longe deteriorem statum subinde coniiciuntur miseræ, dum urgenti iam chlorosi subinde convulsiones & artuum distensiones, vel lentæ febres, graves cephalalgiæ aliæque passiones associantur. Quod quidem nullam ob rationem fieri arbitramur, quam quod deficiens, vel parcus menstrui fluxus successus, sæpissime a tensa fibrarum uteri strictura vasorumque nimia exilitate, ut ab allabente sanguine ægrius distendantur, ortum trahat. Id enim multiplici observatione in artis exercitio compertum habemus, virgines iuniores & tenellas, acetariorum abusu nec non frigido aëre liberius paulo ad inferiora admisso, dum sæpe nudis ferme natibus, frigido solo insident, difficulter sanabilem & gravibus symptomatibus stipatam mensium anomaliam sibi contraxisse.

§ X.

Proinde si hæc subest caussa frustra utique quin cum damno propinantur pellentia, quippe coarctatis & obseratis viis & coacto in celerem motum ac ebullitionem sanguine, maior adhuc obstructio, gravior infarctus sanguinisque ad partes nerveas nobiliores regurgitatio, spasmorum & convulsionum

sæpe

ſæpe procreatrix, ſubſequitur. Neque venæ ſectio in pede, quæ alias ad levanda ſymptomata admodum proficua, multum confert; ſed ſæpius ob maiorem quem proritat ad uterum appulſum, obſtipationem obfirmat, & quo minus e vaſculorum extremis cruor effluere poſſit, efficit. Vnicum potius auxilium in fotibus & balneis tepidis emollientibus, ſtrictas fibras laxantibus repoſitum, eumque in finem laudatiſſima eſt virtus balnei ex ſola aqua pluviali, leviſſima & puriſſima parati, vel ſi naturale expetis, omnium accommodatiſſimum balneum ex aquis thermalibus Tœplicenſibus, ſulphuratis dictis, tempeſtive admiſſum. Interne vero reiectis omnibus calidis, acrioribus, balſamicis, optimum in potu thermarum erit præſidium; vel ſi occaſio ſoterios fontes adeundi non ſuppetit, commendationem quam maxime merentur ſalia neutra incidentia, aperientia & blande urinæ & alvi fluxum ſimul elicientia, cum ſufficienti liquido ſumta. Et horum cenſum inprimis ſubeunt borrax, ſal Sedlicenſe, terra foliata tartari, ſolutio oculorum cancri, arcanum duplicatum; in bilioſis nitri ſpectata eſt efficacia; ſin vero acido obſeſſæ ſunt primæ viæ, liquor ſalis tartari, in quo nonnihil maſſæ pillularum balſamicarum ſolutum, opem fert exoptatiſſimam.

§. XI.

Quemadmodum vero menſium defectus, vel eorum imminutus fluxus ex arteriolarum uteri potiſſimum anguſtia, compreſſione & ſtrictura proficiſcitur: ita immodica ſanguinis e genitalibus effuſio,

ſio, a vaſorum & ſinuum quos eadem in uteri ſubſtantia efformant, nimia amplitudine, relaxatione, tono deiecto & impeditiore inde facto ſanguinis per venas ad cor reditu, ortum trahit. Neque enim ulla pars corporis hepate excepto eſt, ubi tam difficilis curſus & regreſſus ad fontem obſervatur, quam in ipſo utero, id quod non tantum ob perpendicularem huius partis reſpectu cordis ſitum contingit, verum etiam maxime, quod vaſa inprimis venoſa, uti iamiam meminimus, complicata quaſi mirum tortuoſo reptatu per eius compagem diſcurrunt. Quumque præterea tam propter extenſionem uteri a fœtu, quam venarum & ſpermaticarum & hypogaſtricarum anfractuoſum ductum, expeditus ſanguinis reflui curſus, admodum retardetur, facile iam patet ratio, cur diameter venarum uterinarum, duplo amplitudine arterias ſuperet, ut prona adeo inde elici poſſit conſequentia, quadruplo maiorem quantitatem ſanguinis venis uteri contineri, quam arteriis. Quod ſi itaque venoſi quibus uteri compages referta ſinus, plus iuſto a cruore craſſo ſtagnante diſtenduntur, obice hoc poſito, ſanguis per arterias validius appulſus, præcluſo in venas tranſitu, copia ſua & impetu vaſculorum orificia nimium diſtenta, tandem divellit, ut dehiſcant & contentus humor largiter effluat.

§. XII.

Ex hoc iam facile intelligi poterit, quare virgines rarius nimium menſium fluxum, feminæ ve-

ro

ro quæ pepererunt, item quæ fœtum geſtant, haud raro enormem uteri hæmorrhagiam patiantur; quæ etiam ſæpiſſime in gravidis vera abortus cauſſa eſt. Perquam enim notum eſt[1], non facile abortivam fœtus excluſionem incidere, niſi præcedente largo & impetuoſo ſanguinis profluvio. Scilicet quandocunque in gravidis vaſa uteri venoſa a copioſi ſanguinis affluxu, ultra modum diſtenduntur, & ſanguis in cellulis hærens grumeſcit & coagulatur, non modo arteriarum orificia, ſed etiam ipſi ſinus nimium infarti, aperti, accedente ſimul convulſivo uteri & partium vicinarum motu, ſine quo non facile abortus contingit, ſanguinem cum impetu eructant, uterus flacceſcit, placenta ſecedit ab eius filamentis & vaſorum hiatibus, ac demum fœtus ſecundo vel tertio ab hæmorrhagia die ſubſequitur excluſio.

§. XIII.

Et hinc eſt, quod gravidæ, ſi ultimis geſtationis menſibus natura abortum cum enormi hæmorrhagia molitur, ſummum ſæpius vitæ diſcrimen incurrant, quod etiam non raro accidit, ſi maturi iam fœtus excluſionem præcedit largius ſanguinis profluvium. Funeſtis enim quamplurimis exemplis confirmat experientia, & matrem & infantem graviter inde periclitari, quinimmo niſi embryo e clauſtris prodeat, utrosque perire, & quidem propter incompeſcibilem ac lethalem hæmorrhagiam. Nimirum quamdiu infans partui maturus, vel immaturus adhuc embryo, in uteri loculamento detinetur, is non modo cum ſuis vaſis admodum eſt diſten-

tus, ſed & canalium orificia ab impetuoſiori ſanguinis eo appulſu latius adaperta, largiorem ſanguinis copiam fundunt & cruor perpetim manat: contra vero enixo fœtu, licet hiantia, ob avulſam qua antea obducebantur ſecundinam, vaſorum ora, ſanguinem ſubinde copioſe effundant, ceſſante tamen matricis expanſione, diductæ antea aperturæ ſimul concidunt, oſcula anguſtiora fiunt, iisdemque coeuntibus tandem ac clauſis, ſanguinis effluxus ſiſtitur. Quare ſi eiusmodi in caſu matrem ſervare & funeſtum vitalis liquoris profluvium compeſcere animus eſt, nihil certe conſilii ſupereſt, quam ut fœtus mortuus aut chirurgico miniſterio promte extrahatur, aut abortus medica arte tempeſtive procuretur: id quod etiam pluribus confirmat BOHNIVS in diſſertatione *de abortu ſalubri.*

§. XIV.

Quamvis autem paulo vehementior animi affectus, inque primis terror, vel impenſior ſanguinis a motu fortiori, a balneo nimis calido, aut aſſumto pharmaco purgante, emetico, ſudorifero, aut ſic dicto emmenagogo, commotio & rarefactio, frequentes abortionis cauſſæ ſint: attamen niſi vaſa uteri nimium a ſanguine copioſo laxata, diſtenta, infarcta, & matrix ad ſpaſtico-convulſivas motiones concipiendas valde prona exiſtant, nullus facile metus erit abortus. Quapropter etiam erroribus, tam vulgi, quam plurimorum Medicorum, is quoque annumerandus, quo autumant, dari certa & indubitatæ efficaciæ abortiva pharmaca; quum tamen experien-

rientia prorſus refragetur, qua conſtat, a prægnantibus meretricibus largas venæſectiones, medicamina purgantia, emetica & menſes pellentia, validiora etiam, ſæpe ſine ullo effectu, ad expellendum fœtum adhiberi, ac viciſſim, ſi matrix ad conceptum præmature exturbandum diſpoſita, accedente levi tantummodo cauſſa, iſtum protinus ſequi. Et profecto ſingulare divinæ providentiæ atque ſapientiæ documentum hoc præbet, quod in omni rerum univerſitate non abſoluta eiusmodi, quæ ſemper abortum provocandi potentia pollent, reperiantur media, eo quod ſi eſſent, innumera utique in tanta hominum ſceleſtorum multitudine patrarentur homicidia.

§. XV.

Nihil vero frequentius accidit, quam ut quæ abortum iam perpeſſæ ſunt, levi de cauſa, eodem tempore recurrente, in eum rurſus incidant. Pariter experientia compertum eſt, plerumque inſignes ſanguinolentas inſtar ovi gallinacei maſſas, una cum copioſo cruore, ante abortivam excluſionem ex utero gravidarum elidi, luculento argumento, a præcedente abortu robur & elaterem uteri eiusque vaſorum valde fuiſſe debilitatum, ut non tam cito in priſtinum ſtatum redire potuerit. Nam uteri ad tam frequentem abortum diſpoſitio, nonniſi in nimia relaxatione & dilatatione vaſorum quærenda eſt, quæ ut tollatur vaſorumque tonus reparetur, niſi cito prudens Medicus primis diebus vel hebdomadibus poſt abortum aut legitimum partum, blandis videlicet laxantibus & temperatis balſamicis ac

roborantibus, aliquoties reiteratis, aut congrua diæta, vel, si sanguinis copia urget, tempestiva eiusdem primis statim si conceperunt mensibus e vena secta imminutione, laboret, difficulter sane hæc vitiosa uteri constitutio tollitur ac emendatur. Plerumque enim, quod probe notandum, nimia quoad vasa & vires sanguinis redundantia, cui maxime omnium quæ spongiosioris habitus corporis sunt, quæ segnioris sunt alvi & in otio degunt feminæ patent, caussam omnino materialem præmaturæ expulsionis subministrat. Quapropter si non sapienti & quasi provido naturæ consilio primis impraegnationis mensibus sanguis, quod frequenter accidit, consueto tempore ex regione uteri exteriore profluat, vel ob inappetentiam, nauseam, ventriculi subversionem & præcordiorum anxietates, tanquam symptomata in principio valde familiaria, parcior fiat ciborum assumtio, vel nisi pro differenti exundantis sanguinis ratione, venæ sectio plus vel minus reiteranda instituatur, ipsaque alvus congruis remediis solvatur, raro fœtus ad maturitatem pertingit & ad legitimum usque partus terminum in utero conservatur.

§. XVI.

Accedit alius non minoris momenti & communis ferme in praxi vulgari & minus rationali medica error, eorum, qui nimiam sanguinis menstrualis, vel etiam lochialis in puerperis aut abortientibus, per uterum profusionem, vel per crebrius in manu institutas venæ sectiones, vel per liberalius exhibita retri-

refrigerantia, positive adstringentia aut opiata & narcotica, imprudenter cohibere ingenti cum damno ægrotantium tentant. Hac enim perversa ratione medendi & remediis incongruis, naturale robur, tonus & elater non modo uteri, sed & solidorum universi corporis valde minuitur, & maior atonia inducitur, ut malum vel non sanetur, vel gravius fiat. Quin potius, quod quidem παράδοξον videbitur forsan pluribus, qui non cum & ex ratione in medendo agere suescunt; confirmatius asserimus: eandem methodum eademque fere remedia, quibus menses imminutos & suppressos revocamus, ad eosdem quoque nimium & supra modum fluentes compescendos & ad naturalem statum traducendos, esse utilissima. Sane multiplici experientia confirmatum habemus, decenti usu thermarum, acidularum, balneorum ex herbis nervinis, vel etiam emollientibus concinnatorum, clysterum uterinorum nec non medicamentorum ex marte paratorum, pilularum sic dictarum balsamicarum, Beccherianarum, vel ad earum imitationem paratarum, aut pediluviorum, item salis detersivi nitrosi, mensium & nimium, & imminutum fluxum felicissime fuisse sanatum. Nam in utroque malo deiectus uteri tonus est, vasa cruore distenta, circulus sanguinis per uterinos canales non liber & expeditus, sed infarctu, obstructione & stagnatione interceptus, quibus tollendis vel corrigendis, prædicta utique remedia admodum sunt idonea.

§. XVII.

Sed pergimus ad aliud vitium uteri, quod ex

eadem, quam memoravimus matricis ſtructura, derivandum. Videlicet tortuoſus implicatusque innumerorum in uteri compage vaſorum eſt reptatus, lentus ſanguinis admodumque difficilis per eadem curſus; eaquepropter non mirandum, tot & tam variis diverſæ figuræ, magnitudinis & ſtructuræ excreſcentiis, tam carneis, quam fungoſis, ex prava nutritione oriundis, obnoxiam eſſe hanc præ aliis partem, quæ vel externam eius ſuperficiem, vel internam cavitatem, cervicem, aut etiam vaginam obſident, & nonnunquam adeo augeſcunt, ut graviditatem mentiantur. Crebrius etiam quam ullibi maſſæ fibroſæ ſanguinolentæ, nec non ex membranis coagmentatæ polypoſæ concretiones, in canalium uterinorum alveis gignuntur, quæ deinde vel enormi uteri hæmorrhagiæ, quam abortio ſequitur, vel ſterilitatis cauſſam ſuppeditant. Communi nomine progenita eiusmodi in utero concrementa dicunt molas; quarum quidem plures oppido ſunt ſpecies, a cl. LAMSWERDE in molas nutritionis & generationis diſtributæ; ne tamen, quod facile fit, confundantur, earundem diſcrimen paullo clarius hoc loco exponere non erit incongruum.

§. XVIII.

Ac primo quidem ſecundina, cum tenello unius, vel etiamduorum menſium fœtu, per abortum excluſa, ab ignaris pro mola habetur, quia coagmentatum ex carne fruſtum refert. Deinde, utut rarius, maſſæ globoſæ, in ipſo utero enatæ, & quæ haud raro graviditatis ſuſpicionem faciunt, ac ſæpe in

in vita functis reperiuntur, vel etiam aucto peculiariter uteri motu & constrictione eliduntur, idemtidem molae esse creduntur. Porro nonnunquam accidit, ut perpesso abortu, vel superato etiam legitimo partu, aliquot mensibus post, a feminis, quae gravidae iudicabantur, eiiciantur massae solidae carneae, variae magnitudinis & figurae, quae dum deforme corpus, & animalculi cuiusdam, ut talpae, muris maioris, aut alius, speciem repraesentant, a superstitiosa plebe incantamento tribuuntur, ac molae esse perhibentur, quin a plurimis Medicorum pro praeternaturali conceptu, ex semine imbecilli ac morboso prognato, venditantur. Hae saepius per annum & longius in utero gestantur, & propter varia pathemata gravidis solennia, veri embryonis coniecturam cient, ac quandoque decimo demum vel undecimo mense extruduntur. Sed firmo utique fundamento cl. RVYSCHII nititur sententia, qui in *observat. anatomico-chirurg. XXIIX. & LIIX.* perhibet: uterina haec concrementa, ex relictis post foetum exclusum secundinae frustulis, cum uteri vasis firmius connexis, generari, quae sanguinis appulsu nutritae, increscant, & lapsu temporis duriora & compactiora facta, pro varia uteri compressione diversas quoque figuras nanciscantur. Saepe enim fit, ut secundinae prodeant dilaceratae, quare non inconsultum est, ipsas post partum probe inspicere & examinare, an integrae, vel divulsae sint; quandoquidem si portio quaedam remaneat, gravibus pathematibus obiicitur femina, eaque propter tum maxime laborandum est, quo restitans frustum cito expel-

expellatur, quod nos ſæpius aut convenienti clyſtere, aut pilulis balſamicis, feliciſſime præſtitiſſe recordamur. Frequentioris tandem obſervationis ſunt ex ſanguine & fibris membranoſis coagmentatæ maſſæ, a nonnullis polypi dictæ, quæ in diductis ac dilatatis uteri gravidi vaſis prognatæ & demum fortiori matricis ac vicinarum partium niſu foras propulſæ, crebrius abortum cauſſantur, eundemque vel antecedunt, vel comitantur, vel ſubſequuntur.

§. XIX.

Cognito ſic molarum diſcrimine, perſpecta quoque earum origine, facilius nunc curioſam iſtam quæſtionem, a pluribus acrius agitatam, dirimere licet: num ſcilicet virgines molam geſtare poſſint? Nam haud difficulter quisque intelliget, eas molas, ſive maſſas carneas, quæ ex relicta ſecundinæ parte aucta originem ſortiuntur, in iis quæ virginitatem illæſam ſervarunt neutiquam ſuccreſcere poſſe. Neque etiam fruſta iſta fibroſi & coagulati ſanguinis, quæ molæ vel polypi cenſentur, in virgineo utero, cuius vaſa valde exilia & anguſta ſunt, ſed in gravidis potiſſimum generantur, & in parturientibus ſolenniter obſervantur. Minime vero inſuetum aut impoſſibile eſt, fungoſa corpora, tam in exteriori ſuperficie, quam etiam in ipſa cavitate matricis virginum, perpeſſa videlicet prius externa quadam violentia, ut lapſu ex alto in abdomen, poſſe produci; quemadmodum conſtat fide BARTHOLINI *cent. I. hiſt.* 67. item HORSTII *de morbis mulier. libr. IV, obſ.* 39. Pariter id quoque non negandum videtur, ſed rationi

tioni utique nec non experientiæ admodum congruum est, coniugatas, vel etiam viduas, provectioris ætatis, quinquagenariis maiores, sanguineas & εὐσάρκας, subsistente dudum iam menstrua sanguinis per uterum purgatione, carneas & sanguinolentas moleculas, pugno interdum æquales, molliores aut duriores, cum enormi sanguinis fluxu, edere posse, cuiusmodi exemplum memoriæ prodidit MARCELLVS DONATVS *lib. IV. cap. 25. pag. 451. Joh.* RHODIVS *cent. III. cap. 53.* nec non Petrus a CASTRO de anu septuagenaria.

§. XX.

Ob difficiliorem & valde tardum sanguinis per uteri vasa, & maxime spermatica, quæ in varios cincinnos, pampinos vitium æmulantes, contortos implicatosque divaricantur, regressum, & hinc longissimum ad vitalem cordis fontem iter, fit quoque, ut in utero & connexis ipsi partibus, tubis nempe & ovariis, copiosæ interdum seri inundationes & tumores aquosi exoriantur. Nunquam enim citius & promtius fluida & aquosa pars a sanguine secedit, quam ubi lentior minusque expeditus eius per viscera transitus est, quemadmodum id clare patet in hepate; & ob hanc caussam etiam non facile numerosiora, quam in hepate ac uteri substantia & adiacentibus ei partibus, vasa lymphatica reperies, quæ a largiori decubitu & affluxu lymphæ distenta, magnas in vesicas, quæ hydatides Græcis dicuntur, explicantur, quibus demum disruptis, nonnunquam subito hydrops gignitur, & mira seri quantitas ef-

fusa cavitatem obdominis occupat. Ita permultas hydatides in uteri confiniis post partum difficilem reperit SALMVTHVS *cent. I. obs. 38.* & in hysterica fœmina gravida dissecta PECHLINVS *obs. 19.* In cornubus ac tubis uteri ingentem aquæ copiam nonnunquam colligi, fidem facit TVLPIVS, *observatt. lib. IV. obs. 45.* exemplo feminæ, quæ in utroque uteri cornu, novem circiter aquæ purisque libras, inclusas innumeris vesicis, gestavit. Plura eiusmodi exempla vide apud SCHENCKIVM *lib. III. obs. 6. 7.* & ROLFINCKIVM *de organ. genital. cap. 20.* nec non SYDENHAM *de hydrope.* Eandem quoque in rem apprime facit HARDERI observatio, perhibentis: in fœmina rustica repertum esse non solum ovarium sinistrum aquæ subsalsæ & fœtentis libris duabus oppletum, sed etiam annexam eidem tubam Fallopianam notabili hydatide obsessam. Et nosmetipsi ante viginti annos ex gravi in hypogastricam regionem lapsu, annotavimus in quadragenaria subortam ibi intumescentiam, cum dolore tensivo, quam aquæ limpidæ largum profluvium, cum sanguine menstruo primum prodiens, excepit, quod postea cessante etiam sanguinis stillicidio, per anni dimidium continuavit, ita, ut quotidie minimum libra una effflueret, donec ægra incassum adhibitis variis medicaminum generibus, demum tabe lentaque febre penitus confecta, obdormisceret.

§. XXI.

Neque etiam adeo insolens, sed aliquoties a nobis observatum est, sub ingravidatione simul occulta-

cultari hydropem; & hinc fit, ut ſæpius Medici in diiudicanda graviditate fallantur. Vidimus vero eiusmodi feminas gravidas, hydrope ſimul laborantes, poſt partum copioſioris ſeri effluxu ſervatas, alias autem interiiſſe, humore ſcilicet in cavum abdominis iam effuſo. Inprimis memoratu dignum eſt, quod PLATERVS *lib. III. obſervat. pag. 620.* prodidit de muliere quadam, quæ quoties uterum geſſit, toties detenta fuit aſcite. Quinimmo ſæpius certe D. D. PRÆSES per Dei gratiam feliciter ſanitati reddidit feminas, ex cachexia, inordinata victus ratione & menſium defectu contracta, in intumeſcentiam univerſi corporis prolapſas, & ſumma ſpirandi anguſtia, ſomnolentia viriumque defectione afflictas, quibus ab uſu pilularum balſamicarum noſtræ compoſitionis & ſalis aperitivi, non tam per alvum, quam per uterum, & catameniorum tempore, & etiam extra illud, larga aquarum quantitas diu ſeceſſit, qua exſoluta, ſenſim paullatimque gravia pathemata, a longo tempore ægras excrucianтia, conquieverunt. Et hanc ob cauſſam quoque in ea verſamur ſententia, hydropicos tumores in feminis plus ex uteri, quam hepatis vitio ſubnaſci, & facilius quoque abigi ac perſanari, quam ubi hepar ſimul affectum eſt, eo quod liberior & apertus ſero ſtagnanti per uteri oſtia patet exitus.

§ XXII.

Hiſce iam expoſitis, facilius nunc erit perſpicere rationem, quare virgines æque ac coniugatæ, tam frequenti, & tam diuturno moleſtiſſimo ſeri va-

riæ conſiſtentiæ variique coloris, ex utero & eius vagina profluvio, divexentur. Nam quia tonus & motus uteri, qui æquabili fibrarum eius criſpatura & remiſſione continetur, tam facile læditur, debilitatur & deiicitur, prætereaque tardus admodum per circumflexa & in ſerpentinos ductus porrecta uterina vaſa ſanguinis & humorum curſus, lentior quoque ſanguinis per venas valvulis deſtitutas regreſſus eſt; perfacile utique, non ſolum infarctus & ſtagnationes ſanguinis ac ſeri in matrice oboriuntur, ſed ipſe etiam ſeroſus & lymphaticus humor ſegniori progreſſu lenteſcens, tandem exitum ſibi parat, ac per paſſim in utero & vagina obvia orificia effunditur. Communis quidem plurimorum auctorum eſt ſententia: ex lacunis GRAAFII, ſive foveis circa urethram conſpicuis, & parvis ibi conſiſtentibus glandulis, humorem hunc excerni; at in his lacunis, nullum quod ſetam admittat foramen facile reperire licet, ſed potius ad utrumque latus orificii & per totam vaginæ ſubſtantiam lacunæ apparent plures, quæ quam facile ſetæ ad digiti dimidium aditum concedunt, earumque ductus preſſi liquorem ſemini haud diſſimilem plorant. Vid. HEISTERI *Compendium anatom. pag. 81. & 82.*

§. XXIII.

Verum enim vero, utut relaxatæ hæ glandulæ ſtillare poſſint humorem paullo copioſiorem; tamen neutiquam hæ ipſæ unicam & genuinam fluoris albi ſedem conſtituunt, ſed longe plures dantur meatus, e quibus materia fluoris albi, nec non liquoris

quoris serosi impuri, in puerperis cum & post lochiorum fluxum manantis, ortum trahit. Et licet RVYSCHIVS glandulas in utero unquam visas esse, aut demonstrari posse neget, nullum tamen dubium est, quin ex istis ostiolis quae sub mensium fluxu sanguinem fundunt, serum etiam exitum moliri possit. Perquam enim notatu digna est, cel. FANTONI *anat. C. H. pag. 186.* observatio, qua fidem facit, quod flatus per venas uteri in cavum matricis & vaginae, ac vicissim ex hoc in venas adigi possit atque transmittti. Deinde etiam teste GRAAFIO & HORNIO, pori & foraminula in cervice uteri conspiciuntur. Neque praetereunda sunt, quae VERHEYEN *in Anatomia C.H. cap.33.cf.tabul.XVII. fig.2.3.* prodidit, quod scilicet in utero, in aqua macerato & per aliquod temporis spatium in blando calore detento, in interiori non modo vaginae superficie, plurima corpuscula globosa, & alibi quidem racematim ipsi inhaerentia, alibi vero per eam disseminata, sed in inferiori quoque parte cavitatis uteri, similia corpuscula viderit, eademque pro glandulis seroso-pituitosi humoris secretioni inservientibus non immerito habenda esse existimet.

§. XXIV.

Quam leve autem hoc malum primo intuitu videatur, ut tantum pro coryza habeatur, tam contumax est, tam aegre admittit curationem ipsosque Medicos torquet atque fatigat; quod quidem nostro iudicio hanc potissimum ob rationem fieri arbitramur, quia plerique medentum, caussam tantummodo a

depravata ſanguificatione, depreſſa ſanguinis ſpirituaſcentia ac prædominio ſeri deducunt, & reparando remiſſo uteri tono ac promovendo expedito per hoc viſcus ſanguinis progreſſu minus intenti, nonniſi remediis anticachecticis & ſerum educentibus, purgantibus, contra illud pugnant, omiſſis roborantibus ſummopere neceſſariis. Nos potius ad debellandum refractarium hunc affectum quam maxime commendamus uſum pilularum balſamicarum, quæ ad imitationem Beccheri, ex amaris extractis, gummatibus balſamicis temperatis, refracta doſi extracti aloes & ellebori nigri, concinnatæ ſunt, præſertim ſi cum martiali medicamento propinentur. Suademus quoque ut loco potus ordinarii bibant ægræ decoctum ex ligno lentiſci, radice ſarſaparillæ, raſura ſantali citrini & rubri, paſſulis minoribus, cornu cervi, & ſemine fœniculi paratum. Opus tamen etiam eſt, ut exterius vel ſuffitus balſamici, ex maſtiche, ſuccino, olibano, tacamahaca & cinnabari artificiali mane & veſperi admittantur, vel etiam in ipſum uterum mediante ſiphone ſpargatur aqua ſic dicta archebuſade, aut liquamen, ex radice ariſtolochiæ, herba artemiſiæ, matricariæ, agrimoniæ, argentinæ, myrrha, maſtiche, foliis myrthi, floribus roſarum rubrarum, cum vino rubro decoctis, quippe quod, non ſolum in uterum iniectum, ſed etiam frequentius regioni pubis cum linteis applicatum, admodum proficuum eſt. Hiſce vero omnibus præferenda omnino ſunt balnea illa nativa, quæ ob martiale quo dotata ſunt elementum, roborandi facultate pollent, ut ſunt maxime aquæ Lauchſtadienſes,

præ-

præsertim si in illis herbæ nervinæ, uterum efficaciter roborantes, cuius generis sunt melissa, mentha, origanum, serpillum, horminum, chamomilla Romana, maiorana, bulliant, quandoquidem hæc, post balsamicorum usum & corpus expurgatum, iterato usurpata, non modo in hoc affectu, sed & in aliis ex uteri vitio provenientibus, effectum præstant longe saluberrimum, eo præstabiliorem ac certiorem, si interius simul aquæ temperatæ minerales potentur.

§. XXV.

Sed sicuti hactenus exposita uteri vitia, potissimum eius atoniæ & laxitati ortum debent: ita certe plura etiam sunt mala, quæ ex nimia & spastica eiusdem strictura originem trahunt. Id enim matrix cum omnibus partibus, quæ eandem cum ipsa structuram, ex fibris scilicet musculosis & nerveis, obtinent, commune servat, ut subinde stringatur & spasmo corripiatur, quin nonnunquam convulsivo plane motu agitetur. Maxime omnium vero in orificio uteri interno, quod sensu exquisitiori præditum, motuum ut remissio, sic etiam intensus nimis ac præternaturalis rigor animadvertitur, utpote quod, ex fibris magis nerveis spirali ductu connexis contextum est. Nam interdum nimia eius constrictio reddit difficilem & laboriosum partum, quæ nisi balneis, unguentis vel fotibus emollientibus prius tollatur, fœtui exitus penitus præcluditur. Deinde admisso improvide ad inferiora, maximeque uteri confinia, in fluxu lochiali vel etiam mensium frigore, eundem illico non sine pe-

periculo sisti, indubiæ experientiæ est. Idem effectus incidit a terrore, cuius uti magna vis in constringendis, præsertim externarum partium fibris & tubulis est, ita maxime illa observatur in uteri nervoso-musculosa substantia eiusque partibus, & frequentissimam abortionis, vel etiam nimii, aut suppressi menstrui vel lochialis fluxus, caussam suggerit. Emetica porro, purgantia acriora & omnis generis venena, magnam quoque utero mutationem inducunt, & spasmos in uterina compage suscitantia, in sensibilioribus facile ad abortum disponunt.

§. XXVI.

Neque præterea dubium est, quin non modo ad fœtum & secundinam, sed etiam ad molas & massas coagulati cruoris, ex sinu uteri exturbandas, opus sit intensiori uteri systaltico, seu constrictorio motu ac robore, ita nempe, ut fundo uteri arctius stricto ac corrugato, collum eius & vagina dilatetur. Vbi itaque in parturientibus ex virium defectu hæc intensio motus & toni constrictorii vigor deficit, ibi utique analeptica, inter quæ eminet cinnamomum & eius oleum, aut aqua spirituosa, & alia quoque roborantia, ut essentia succini, myrrhæ, balsamum nostrum vitæ, spiritus oleosus Sylvii, bezoardicus Bussii, vel pellentia, ut borrax, apprime ex usu sunt, quinimmo commendantur eum in finem a multis medentum vomitoria, quo iisdem fibræ ad motum auctiorem exstimulentur. Contra vero quando spasmo & convulsivo motu qui sæpe infelicissime situm fœtus naturalem invertit, ante partum, vel in

ſitum fœtus naturalem invertit, ante partum, vel in ipſo, concutitur uterus, & omnia æſtu ac calore fervent, improvide admodum & cum damno a Medicis eiusmodi ſpirituoſa ingeruntur, quia excluſionem magis impediunt & febrem vel delirium puerperis accerſunt: quin potius præſtantiſſima eſt antiſpaſmodicorum & ſedativorum virtus, quæ motuum impetus placant atque componunt, e quorum numero ſunt crocus, caſtoreum, fel anguillæ, pulvis viperarum, ſecundinæ humanæ, lumbricorum, maſſa pilularum Wildeganſii, anthera liliorum alborum, aqua florum tiliæ, ſambuci, acaciæ, liliorum alborum, primulæ veris, aliaque id genus plura. Iuvat quoque in tali caſu in ſanguine plenis imminente partu venam ſecare, & quidem in brachio, ne compreſſis a redundante cruore in infimo ventre nervis, motus tam in utero, quam muſculis ad fœtus expulſionem facientibus, cohibeatur ac impediatur. Eadem ferme medendi ratio ineunda, ſi in doloribus a nimia ſtrictura, quam dolores abdominis in puerperis indicant, fluxus lochiorum non ſine ſumma pernicie retinetur. Hoc enim ſi contigerit, nullo modo pellentibus, ſed potius motus ſedantibus profluvium eliciendum, eoque nomine merito utique ETTMVLLERVS ex opio præparata in docte & practice conſcripta diſſertatione *de vi opii diaphoretica* commendat. Si vero ob conſtrictoriam uterinarum fibrarum vim remiſſam ac deficientem, impurus & ſtagnans ſanguis, poſt partum ex utero non rite expurgatur, præter interna excernendi humoris effluxum cientia, ſpectata certe eſt efficacia clyſterum ex herbis uterinis, abrotano ſcilicet, pulegio, roremarino, artemiſia, meliſſa, fl. cheiri con-

cinnatorum, adiecto nonnihil massæ pilularum balsamicarum.

§. XXVII.

Viget itaque in uteri compage motus & constrictorius & relaxatorius, quem si quis appellare velit peristalticum, is meo quidem iudicio non errabit. Dum enim una pars corrugatur, altera explicatur, & reciproco hoc motu quam optime omne præternaturale in utero contentum excutitur. Certe quod mulieres de flatibus ex utero prorumpentibus sæpius conquerantur, indicio est, tenacem humorem, qui calore in vapores resolvitur, in uteri sinu hærere, & succedere adhuc in eius substantia motum. Deinceps hunc alternantem uteri motum, nonnunquam haud secus quam in ventriculo sub vomitu inverti, ex eo patet, quod sanguis menstruus vel etiam lochiorum, per vaginam fluere solitus, quandoque per tubas Fallopianas in abdominis cavitatem lethali eventu urgeatur ac effundatur; quale exemplum consignavit RVYSCHIVS *in observat. anatomico-chirurg. obs. 84. 85.* Accedit & perquam notatu dignum & illud est, quod stricto arctius uteri fundo, & relaxata nimis inferiori eius cum vagina parte, matrix ipsa ita contorqueri ac subverti possit, ut sæpius obstetrices decipiantur, & coniecturam capiant, restare adhuc in sinu fœtum, qua de re RVYSCHIVS *l. c. obs. 93.* legi meretur. Quinimmo præternaturali & inverso uteri ab exterioribus ad interiora motui, mea quidem sententia, tribuenda utique sunt gravia illa & funesta symptomata, quæ puerperas sæpe exercent, ut febres, dolores acuti, convulsiones, deliria, lethales apople-

xiæ

xiæ, exanthemata purpuracea, rubra & alba, eo quod cuncta hæc sanguini corrupto per uterum expurgando, ad interiora represso, & passim in partibus stagnante, ortum debent.

§. XXVIII.

Dignus certe est, qui notetur locus HIPPOCRATIS, graphice satis mala ex intercepto libero sanguinis per uterum transitu, delineans, & ita habens: *refluens sanguis ab utero & premens septum transversum, retracto utero, præfocationem, in caput irruens, insaniam, epilepsiam, catochos, apoplexiam, occupans thoracem, tussiculares affectus, irruens in cor, palpitationes & tremores cordis, nonnunquam syncopes, in nervos denique, facit stuporem, immobilitatem & resolutionem.* Atrocia enim illa pathemata, quæ hysterica vulgo dicta, gravius sæpe feminas exercent & admodum conveniunt cum symptomatibus mali sic dicti hypochondriaci spasmodico flatulenti, potissimum uteri vitio debentur; quandoquidem magnus omnino utero cum præcipuis corporis partibus intercedit consensus, qui non tam a nervorum communione & mutua conspiratione vitiosorum in nervosis partibus motuum, quam potius a vasorum sanguiferorum systemate & turbato in eodem sanguinis itinere accersendus est. Nam quemadmodum in hypochondriacis, quando sanguis per hepatis viscus ægrius transiens, ad eas partes redundat, ad quas venæ portæ rami pertingunt, præsertim nervosas, ventriculum & intestina, pressione & distensione spasmos cum gravissimis symptomatibus suscitat; ita etiam idem contingit in feminis, quando per uteri compagem non libere fertur sanguis, sed sta-

 gnans

gnans tardius progreditur, & ad corporis penetralia, ventriculum & maxime inteſtina, thoracem, caput regurgitat, ubi pro diverſitate partium, vehementer lædit earum functiones & varia, eaque ſatis atrocia, ſymptomata inducit. Quapropter Medici periti & ſagaciores, in omnibus, quæ femininum ſexum affligunt malis, maxime ad uterum & menſium ſucceſſum, nec non qualis motus & curſus ſanguinis per matricis vaſa ſit, reſpicere & curandi rationem eo potiſſimum dirigere debent; quum contra illi, quod communiter fere fieri aſſolet, perverſa incedant via, qui ad tollenda hæc pathemata varia præſcribunt remedia, negligendo cauſſam & originem unde proveniunt.

§. XXIX.

Reſtat adhuc ut de conſenſu uteri cum inteſtino recto & vaſis hæmorrhoidalibus quædam addamus. Ac primo quidem in conſideratione ſympathiæ uteri cum hæmorrhoidalibus venis, notandus utique eſt anatomicus error, etiam illis communis, qui hæmorrhagias & hæmorrhoidale negotium ubique crepant, dum autumant, internas hæmorrhoides, quæ venæ portæ propagines ſunt, ramos ſpargere ad ipſum uterum, & maxime ad vaginam; quum tamen αὐτοψία anatomica, uti cl. SALTZMANNVS in *diſſert. de vena portæ* dilucide monſtravit, falſam eſſe hanc aſſertionem doceat, & teſtatum faciat, hæmorrhoidales tantum externas ad matricem & vaginam copioſos dimittere ſurculos, cum internis per mutuam anaſtomoſin connexos. Interim cognito hoc vaſorum nexu, in proclivi eſt rationem reddere, quare in

in feminis quæ ſanguine abundant, is non modo per uterum, ſed etiam quandoque per ani venas exitum affectet, eodemque præcluſo, a ſtagnante cruore non tantum tubercula, cæcæ hæmorrhoides dicta, oriantur, verum etiam plura incommoda, dolores ſcilicet preſſorii fixi in oſſe ſacro, aliaque ſymptomata, familiaria iis, qui ſuppreſſo hæmorrhoidum fluxu laborant, moleſtiſſima ſuccedant. Deinde id quoque experientia compertum eſt, in feminis annoſioribus, quæ non amplius menſtruam patiuntur purgationem, ſæpenumero, ſi non venarum ſedis ſtillicidium, conatum tamen & niſum ad illud ſuboriri, ſtipatum variis malis, ſuppreſſa hac evacuatione ſolennibus. Eidem quoque vaſorum connexioni tribuendum, quod frequentiſſime primis ſtatim a partu diebus nodoſæ protuberantiæ vaſorum hæmorrhoidalium in ano ardentem dolorem excitantes prodeant, quæ omni procul dubio a niſu & preſſione fortiori, quam parturientes ſuſtinent, copioſius ſanguinem ad uterum & eius vaſa urgente, originem trahunt.

§. XXX.

Quod vero ad vaginæ conſenſum cum inteſtino recto attinet, is quidem conſpectius ex eo pateſcit, quod membranæ utriusque tam arcte connexæ ac plane concretæ ſint, ut vix provida ac ſuſpenſa manu ſine dilaceratione divelli poſſint ac ſeparari. Et hinc utique ratio ducenda, quare teneſmus, qui dyſenteriæ laborantibus ſolenne eſt ſymptoma, facile vaginam ad prolapſum diſponat, quin ipſum abortum proritet. Hinc porro eſt, quod ſuppoſi-

toria acriora, præſertim ex validioribus purgantibus parata, ad abortum provocandum multum valeant, nec non quod ad molarum vel ſanguinis grumeſcentis ex utero excluſionem, immo ad revocandum ſuppreſſum menſium & lochiorum fluxum, clyſteres ex uterinis, nervinis ac lenius ſtimulantibus concinnati, deſideratiſſimam præſtent opem.

§ XXXI.

Coronidis loco lubet quasdam cautelas & regulas egregii in praxi uſus ſubnectere.

I. Nihil maiorem uſum præſtat in gravidis easque ab incurſu magnorum morborum munit, ac fœtum ſanum vegetumque reddit, quam venæ ſectio in ſanguine plenis, aliquoties circa tertium, ſeptimum & nonum menſem repetita.

II. Error eſt, venæſectionem in pede gravidis eſſe pernicioſam, eo quod abortum proritet.

III. Vtiliter ſæpe ſanguis mittitur, ſi dolores dorſi urgent, ſi pathemata hyſterica, vel etiam dolores iſchiadici affligunt.

IV. Venæſectio in lochiorum fluxu ſuppreſſo, reſtitante etiam in corporis penetralibus purpura, præſtolans mortis periculum ſæpe abigit.

V. Menſium & ſuppreſſorum & imminutorum cauſſa ſæpius eſt plethora, quæ ſanguinis miſſione tollitur, ita, ut admiſſa ea, mox arteriæ validius pulſent & ſanguis liberius per uterum feratur.

VI. Quando febris ſive continua, ſive intermit-

mittens, gravidam vel puerperam corripit, sanguinis missio nunquam noxia, sed sæpius summe necessaria est.

VII. Primis statim a puerperio diebus, pilulas balsamicas exhibere convenit, quarum usu & lochialis fluxus promovetur, & multæ impuræ sordes tempore graviditatis collectæ, per alvi secessum exturbantur.

VIII. Passulata, mannata, rhabarbarina & tartarea, in gravidis magis locum inveniunt quam alia laxantia.

IX. Ad tollendam sterilitatem, unica hæc est indicatio: ut tonus utero reddatur, & sanguinis motus per matricem cum mensium fluxu in ordinem redigatur.

X. Morbi fere omnes ex uteri vitio, si mitigandi vel sanandi, venæsectionem, pilulas balsamicas leniter laxantes, balnea, tam nativa, quam artificialia, martialia recte præparata, lenia antispasmodica, carminativa, nec non usum temperatarum mineralium aquarum exigunt.

XI. Cortex chinæ, accommodis aliis, inprimis pulveri florum chamomillæ, nuptus, prudenter in febre intermittente & congruo tempore exhibitus, etiam gravidis non nocet, sed summo præsidio est.

XII. Refractarii morbi ex utero frequenter postulant externa, suffitus, iniectiones, clysteres uterinos, fotus, epithemata, balnea, quoad partem affe-

affectam virtus medicamentoſa eo citius pertingere poſſit.

XIII. Gravidis & puerperis exquiſita diætæ, victus vitæque ratio ſervanda.

XIV. Frigus & internam refrigerationem, per medicamina purgantia & omnia acida adſtrictiva, nimios quoque cibos, omni ſtudio quæ uterum gerunt, vel partu defunctæ, evitent. Vti vero quies corporis puerperis amica, ita gravidis eadem inimica, & præſtat corpus ſubinde moderate exercere.

F I N I S.

